

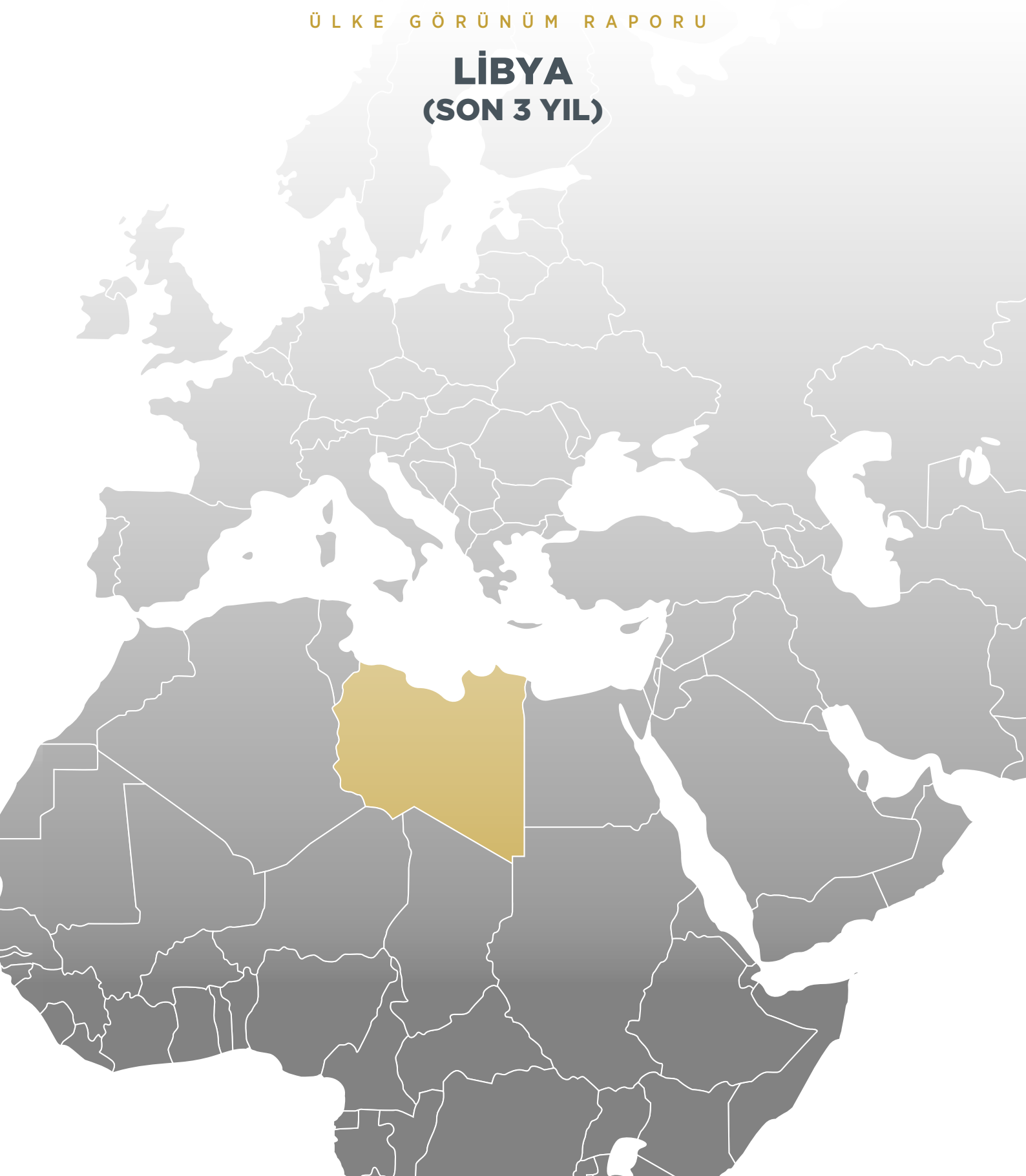

UTESAV

ULUSLARARASI TEKNOLOJİK EKONOMİK VE
SOSYAL ARAŞTIRMALAR VAKFI
الوقف الدولي للبحوث التكنولوجية والاقتصادية والاجتماعية
INTERNATIONAL FOUNDATION FOR TECHNOLOGICAL,
ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCHES

ÜLKE GÖRÜNÜM RAPORU

LİBYA (SON 3 YIL)

İÇERİK

LIBYA
SON 3 YIL

1. GENEL BİLGİLER	4
1.1. Temel Sosyal Göstergeler	4
1.2. Temel Ekonomik Göstergeler	5
1.3. Coğrafi Konum	6
1.4. Siyasi ve İdari Yapı	6
1.5. Nüfus ve İşgücü Yapısı	7
2. GENEL EKONOMİK GÖRÜNÜM VE EKONOMİDE ÖNE ÇIKAN SEKTÖRLER	8
2.1. Ekonomik Büyüme	8
2.2. Parasal Durum	9
2.3. Finansal Durum	10
3. DIŞ TİCARET VE ÖDEMELER DENGESİ	11
3.1. Ödemeler Dengesi	11
3.2. Genel Dış Ticaret Göstergeleri	12
3.3. Libya'nın İhracatı	12
3.2.1. İhrac Ettiği Başlıca Ürünler (1000 Dolar)	13
3.2.2. Toplam İhracat ve Başlıca Ülkeler ile İhracat	15
3.4. Libya'nın İthalatı	15
3.4.1. İthal Ettiği Başlıca Ürünler	16
3.4.2. Toplam İthalat ve Başlıca Ülkeler ile İthalat (1 000 Dolar)	18
3.5. Dış Ticaret Politikası ve Vergiler	18
3.5.1. Gümrük Vergisi	18
3.5.2. Ticareti Yasak veya Sınırlı Olan Ürünler	19
4. TÜRKİYE İLE TİCARET	21
4.1. Genel Durum	21
4.2. Türkiye'nin Libya ya İhracatında Başlıca Ürünler	22
4.3. Türkiye'nin Libya'dan İthalatında Başlıca Ürünler	24
KAYNAKÇA	25

1.1. Temel Sosyal Göstergeler

RESMİ ADI	LIBYA
YÖNETİM BİÇİMİ	Temsilciler Meclisi
RESMİ DİLİ	Arapça
BAŞKENT	Trablus garp (Tripoli) 1.150.989
YÜZÖLÇÜMÜ	1.775.500 km ²
NÜFUS	6.786.164
DİNİ YAPI	%97 Müslüman %3 Diğer
BÜYÜK KENTLER	Banghazi 650.629 Misratah 386.120 Tarhuna 210.697(Bin Kişi)
DÖVİZ KURU	1ABD=1,393 L.D (Libya Dinarı)
ULUSLARARAS I KODU	+218

1.2. Temel Ekonomik Göstergeler

	2016	2017	2018	2019
GSYİH (Sabit Fiyatlar-Milyar \$)	36,808,842,613	46,627,921,660	50,282,731,086	...
GSYİH Büyüme % (sabit fiyatlar)	-2,8	26,7	7,8	4,0*
Kişi Başına Düşen GSYİH (Sabit Fiyatlar \$)	5669.73	7085.53	7528.97	...
Uluslararası Rezervler + Altın (Milyar \$)	70,191,438,393	79,417,877,682	85,335,	649,782
Cari İşlemler Dengesi (Milyon L.D)	-6.540,2	6.152,6	15.198,3	...
Nüfus	6.492.162	6.580.724	6.678.559	...
İşsizlik Oranı %	16,23	17,12	17,28	...
Enflasyon Oranı %	25,9	28,5	9,3	-1,6 (şubat ayında)
Tüketici Fiyat Enflasyonu (ort) %	231,9	297,9	325,6	314,0 (şubat ayında)
İthalat(Milyon L.D)	-12.047,0	-14.673,1	-18.667,6	...
İhracat(Milyon L.D)	9.402,0	26.221,7	40.935,9	...
Doğrudan Yabancı Yatırımlar (GSYİH %)	1.676.095.254	0.288.592.854	...	...

*tahmini veri

Kaynak: Dünya Bankası & Libya Merkez Bankası

Libya'nın genel ekonomik görünümünde, iç karışıklıktan çıkma çabaları kendini göstermektedir. Bu anlamda 2016 sonrasında GSYİH büyüme oranlarında artış ve kişi başı GSYİH'de bir ilerleme söz konusudur. İhracatta artış var iken, ithalat açısından ciddi sorunlar göze çarpmaktadır. Altın rezervleri açısından da artış devam etmektedir.

1.3. Coğrafi Konum

Libya Afrika'nın dördüncü büyük ülkesidir; Afrika kıtasının kuzey sahili olan Akdeniz'in merkezinde yer almaktadır. Libya bu merkezi konumundan dolayı büyük önem arz etmektedir. Doğuda Mısır, güneydoğuda Sudan, güneyde Nijer ve Çad, batıda ise Cezayir ve Tunus ile çevrilidir. Dolayısıyla Libya konum avantajı olarak genel manada Afrika ve Avrupa arasında, özelden doğu Arap ülkeleri ve Batı Arap ülkeleri arasında önemli bir yerde konumlanmaktadır. Yıl boyunca Banghazi, Trablus ve Misratah gibi açık limanlar, Nijer, Çad ve Mali ülkeleri gibi diğer dış dünya ile ticari anlamda geçiş ülkesi görevi göstermektedir. Libya, Afrika platosunun uzantısı olan diğer bir platodur. Libya topraklarının çoğunluğunu çöl oluştururken yaz mevsiminde sıcak ya da aşırı sıcak, kış mevsiminde ise ılımlı bir iklim baş göstermektedir. Ülkenin yağış oranının az olmasına rağmen dünyanın en büyük su geliştirme projesinden biri sayılan "Büyük Sanayi Nehir" projesi ile ülkenin güneyi yeraltında bulunan geniş su kaynaklarını kullanmıştır. Bu sayede sahil şehirlerine bir sulama imkânı sağlaması ile, mevcut dezavantajı bir avantaja dönüştürdüğü açıkça görülmektedir.

1.4. Siyasi ve İdari Yapı

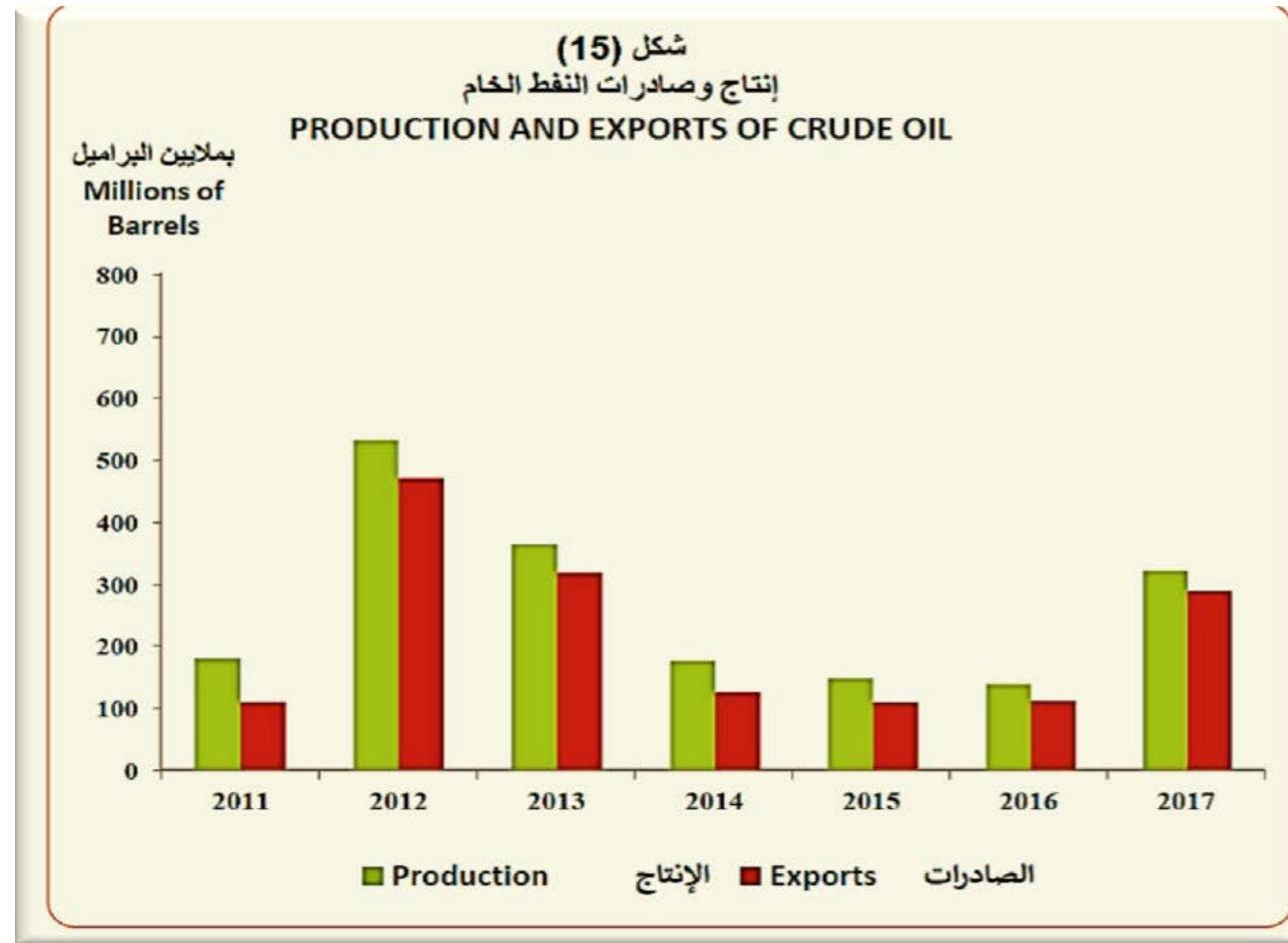
Libya, ülkeyi uzun yıllar yöneten Muammer Kaddafi'nin devrilmesinin ardından 2011'den beri siyasi istikrarsızlık ve çatışmalara sahne olmaktadır. Ülkenin ikiye bölünmesi ve çatışmaların devam etmesi, devlet kuruluşlarını zayıflamasına neden olmuştur. 2014'teki olaylar vaziyeti daha da karıştırmıştır. Trablus merkezli Milli Genel Kongresi ve emri altında güçler, ülkenin batısını kontrol ediyorlardı, diğer tarafta ülkenin petrol rezervlerinin çoğunluğu bulunan doğu bölgesi Tobruk merkezli Temsilciler Meclisi ve ona tabii geçici hükümet tarafından kontrol ediliyordu. Diğer yandan, doğudaki ulusal ordunun lideri General Halife Hafter ise Libya'daki dinî milislere karşı bir operasyon başlattı. Başlatılan operasyon ülkenin her yerinde iç karışıkları şiddetlendirdi ve bu da ülkenin güvenlik durumunu tehlikeye attı. Bölgedeki çatışmaları söndürmesi ve ülkenin bölünmesini önlemek için Birleşmiş Milletler (BM) şemsiyesi altında 17 Aralık 2015 yılı Temsilciler Meclisi'nin bazı üyeleri ile Milli Genel Kongresi'nden üyeler arasında antlaşma imzalanıp Ulusal Mutabakat Hükümeti kurulmuştur. Trablus merkezli bu yeni hükümet, Milli Genel Kongre'ye tabii hükümetin yerini almış, görevini yerine getirmek için çabalarını sürdürmüştür. Trablus'taki bir kaç milisi şemsiyesi altına aldı. Fayiz Es-Serrac başkanlığındaki hükümetin yerine getirmesi gereken görevlerden biri, ülkedeki çatışmalı taraflar arasında huzur sağlamak ve en yakın zamanda Anayasa ve başbakanlık seçimleri düzenlemektir. Ancak bu yılın (2019) Nisan ayında yabancı ülkelerin desteğiyle General Hafter, BM tarafından kabul edilen Trablus Hükümeti'ne karşı savaş ilan edip bütün barış çabalarını sekteye uğratmıştır. BM Libya Özel Temsilcisi Gassan Salame, başkent Trablus'taki çatışmaların "uzun ve kanlı bir savaşın sadece başlangıcı" olduğunu belirtmiştir. Savaş, Ulusal Mutabakat Hükümeti'ne çizdiği planların önünde bir engel olarak durmakla kalmamış, Libya'nın ekonomisine de zarar vermiş ve parlamento üyelerinin arasındaki bölünmeyi daha da derinleştirmiştir. Bu nedenle, Libya'ya silah akışının sürmesi halinde çatışmaların, Libya'yı "herkesin herkese karşı" olarak nitelendiği bir kaos ortamına sürükleyeceği ifade edilmektedir. Diğer taraftan yerel otoritelerin vatandaşlara temel hizmetler sağlama kapasitesi gelişmemiştir. Politik bölünmeler ve ülkedeki ekonomik kriz, temel hizmetlerin bozulmaya devam etmesine, suç oranlarının artmasına, elektrik kesintilerinin kötüleşmesine, iletişim ve internet hizmetlerinin ve içme suyu kaynaklarının azalmasına neden olmaktadır. Daha da önemlisi, Libya huzura kavuşamadığı sürece sadece kendisi değil, tüm Güney Akdeniz bölgesine etkilenecektir. Örneğin bu durum nedeniyle Libya'nın sahillerinden Avrupa'ya gitmek niyetinde bulunan yasadışı göçmenler, son aylarda artmaktadır. Yasadışı göçmen oranında Libya, Tunus'un hemen ardından gelmektedir.

1.5. Nüfus ve İşgücü Yapısı

Ülkenin nüfusu 7 milyona yaklaşırken bu nüfusun 4 milyonu yetişkindir. Toplam nüfusun % 80,1 şehirlerde, kalan % 19,89 köylerde yaşamaktadır. Nüfus artış hızının son yıllarda yavaşlamasıyla birlikte (% 1,48 - 2018) işsizlik oranı gittikçe artmaktadır. Nüfusun % 28,4'ü 0-15 yaşları arasında olup % 67,2'ü 15-65 yaşlarındadır, kalan % 4,4'ü 65 'ten büyüktür. Libya'da kadın ve erkek oranları dengelidir; nüfusun % 50,50'si erkeklerden oluşurken % 49,50'si kadınlardır. Libya az nüfuslu bir ülke sayılıp ve sürekli yabancı işçiye ihtiyaç duymaktadır. 2018 yılsonu itibarıyla işsizlik oranı % 17,28 iken nüfusun toplamında işgücü oranı % 52,5'tir. % 0,6'lık yıllık büyüme oranıyla çalışan kadınların oranı yaklaşık % 24,5'tir. Toplam işgücünün % 2,5 tarımla, % 21,3 sanayi ile ve en büyük kısmı ise % 76,6 ile hizmet sektöründe bulunmaktadır. Çalışanların büyük çoğunluğu kamu görevlileridir ve bu da devlet bütçesine büyük bir yük sayılmaktadır. Libya, Kuzey Afrika ve Arap ülkeleri arasında en yüksek okuryazarlık ve okullaşma oranına sahip bir ülkedir. 15-24 yaşları arasında okuma yazma bilmeyenlerin oranı sıfırdır. Libya devlet bütçesinden eğitime ayıran pay, % 3,3 civarındadır. Ayrıca nüfusun % 97'si sağlık hizmetine, % 98'si güvenli içme suyuna, % 96,6'sı da uygun beslenmeye ulaşabilmektedir.

2.1. Ekonomik Büyüme

Toplam ihracatın en az % 95'ini kapsayan ve toplam bütçe gelirlerinin % 90'ını oluşturan petrol, ekonomik büyüme için ana katalizör niteliğindedir. Bu nedenle; ekonomik büyümenin düzeylerini tahmin etmek, büyük ölçüde petrol fiyatları, üretimi ve ihracatındaki gelişmelere bağlıdır. İç gelişmelere ek olarak Libya'daki petrol üretim miktarları, 2018'de gözle görülür bir artışa şahit olmuş ve petrol üretimi miktarları, 2017'de kaydedilen seviyelere kıyasla % 17'lik bir artış göstererek, petrol sektöründeki üretim düzeyini desteklemeye yardımcı olan günde yaklaşık 1 milyon varile yükselmiştir. Yüksek petrol üretimi seviyelerine rağmen, 2011'den önceki günlük 1.6 milyon varil olarak kaydedilen seviyelerin altında kalmaktadır. 2018 yılında büyümenin büyük kısmı, petrol sektörünün katkısından gelmiştir. Petrol dışı sektör, ekonomik sektörlerde büyümeyi desteklemek için gereken yatırım ve altyapı seviyelerini etkileyen iç koşullar ışığında hâlâ birçok zorlukla karşı karşıya kalmaktadır. 2019 yılında, Ulusal Petrol Şirketi tarafından % 5'lik büyüme oranının kaydedilmesine yardımcı olacak bir dizi kapalı petrol sahasının yeniden açılması çabalarının ışığında, ekonomik faaliyetlerin göreceli toparlanmasının devam etmesi, 2020 yılında ise iç koşullarda beklenen iyileşme ile birlikte ekonomik büyümenin % 8'e yükselmesi beklenmektedir. Libya Merkez Bankası paylaştığı gelir ve gider raporuna göre 2019 yılında petrol üretimi günlük 1.2 milyon varildir. Haziran ayı petrol gelirleri 10 milyar doları aşmıştır ve 719 milyon dolar fazla vermiştir. Böylece petrolün toplam gelirlerindeki payın % 92.8'ini oluşturduğunu görülmektedir.

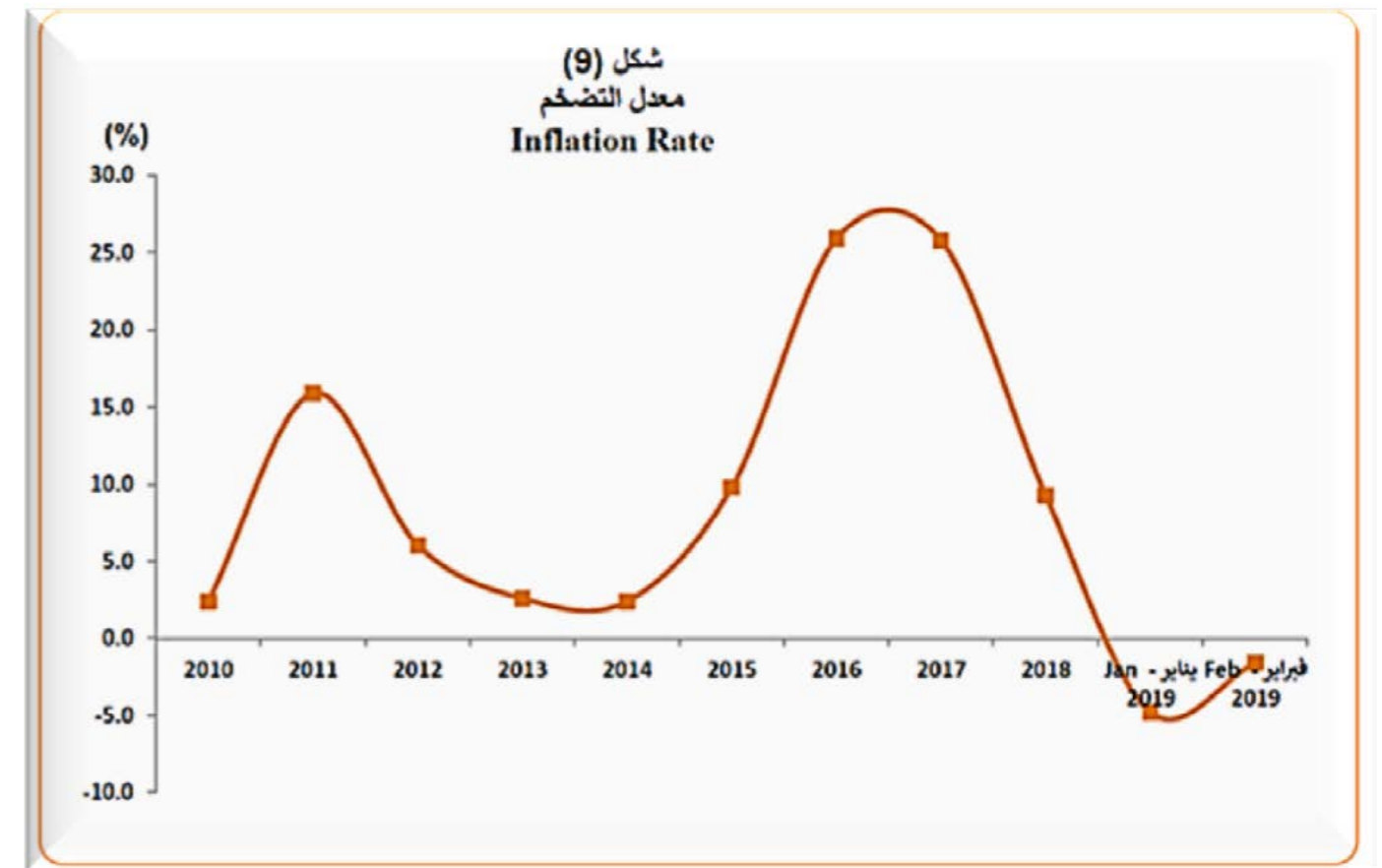

2011-2017 Libya'daki ham petrol üretimi ve ihracatı. Yeşil alan: üretim / Kırmızı alan: ihracat

Öte yandan, Libya'nın ham petrol rezervlerinin Afrika'daki en büyük ve dünyadaki 9. ülke olarak 48 milyar varil olduğu tahmin edilmektedir. Tahmini geri kazanılabilir şeyl yağı rezervleri teknik olarak 26 milyar varildir. Bu çerçevede, Ulusal Petrol Şirketi anlaşmazlığı çözmek ve askıya alınan yabancı şirketleri iade etmek ve gerekli bakım işlemlerini gerçekleştirmek için personel ve yabancı uzmanlığın geri dönüşü için uğraşmaktadır.

2.2. Parasal Durum

Libya Merkez Bankası'nın performansı, ülkenin siyasi bölünmesinden olumsuz yönde etkilenmiştir. Merkez Bankası'nın El-Beyda'daki şubesi Libya para birimini Trablus'taki Merkez Bankası'nda ayrı olarak Rusya'daki bir şirkette basmaya devam etmektedir. Basılan para birimi Trablus'taki Başkanlık Konseyi tarafından kabul edilmesine rağmen Merkez Bankası Temsilciler Meclisi'nin silahlı kuvvetlerinin kontrolü dışındaki alanlarda dolaşmayı reddetmiştir. Merkez Bankası, para politikasını yürütmek ve ekonomik reform çabalarını desteklemek için bir ekonomik politika paketi uygulamıştır. Ülkedeki iç durumun ve ekonomik faaliyetin ana kaynağı olan petrol gelirleri, keskin düşüşün eşiğindedir. Yurtiçi likidite düzeyleri 2018 sonunda 110,8 milyar Libya dinarına gerilemiştir. Bu rakam, 2017 sonuna göre % 0,4 oranında azalmıştır. Burada yayınlanan nakit 2018 sonunda 109,6 milyar Libya dinarı olarak tahmin edilen toplam para arzının yaklaşık % 99'unu temsil ederken, mevduat seviyesi önemli ölçüde yaklaşık % 45 oranında azalmıştır. İç kredi, ülkenin iç koşulları nedeniyle 2018'de % 6,6 düşmüştür. Kamu kredisi 2018'de % 8,5 artarken, özel sektöre verilen kredi % 4,6 oranında azalmıştır. Dünya Bankası verilerine göre, Libya'nın döviz rezervleri keskin bir şekilde düşmektedir; 2012 yılında 123,5 milyar dolar iken 2018 sonunda 67,5 milyar dolara düşmüştür. Enflasyon oranı, gıda maddelerinin, içeceklerin, barınma ve ihtiyaçlarının, mobilya, sağlık, ulaşım ve eğitimin yüksek fiyatlarının bir sonucu olarak 2017'de kaydedilen yaklaşık % 28,5'e kıyasla 2018'de yaklaşık % 9,3'e düşmüştür. 2018 yılında enflasyon oranı bir önceki yıla göre önemli ölçüde azalmıştır. Bu düşme, en önemlisi döviz satım ücretlerine empoze edilmesi, kısıtlamaların hafifletilmesi ve doğrudan ticari bankalar aracılığıyla ticari ve kişisel amaçlarla döviz alımına ilişkin prosedürlerin yapılması olan ekonomik reform programı çerçevesinde alınan tedbirlerden kaynaklanmaktadır. Bu da Libya dinarı karşısında yabancı para birimlerinde önemli bir düşüşe yol açmıştır. Böylece kamu borçlarını finanse etmeye yönelik ek bütçe geliri sağlandığı görülmektedir. Bu durum, doğrudan mal ve hizmet fiyatlarının düşük seviyelerine yansımıştır. Çeşitli emtia gruplarındaki fiyatların önümüzdeki dönemde daha da düşmesi beklenmektedir.

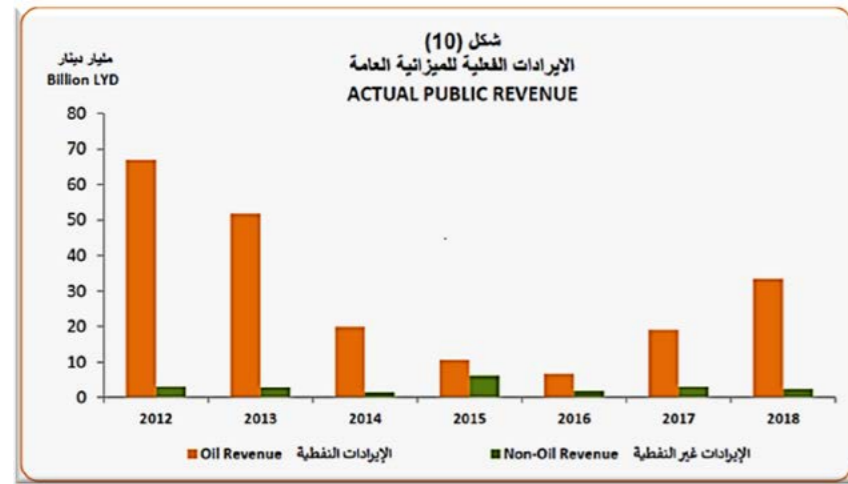

2011-2017 Libya'daki ham petrol üretimi ve ihracatı. Yeşil alan: üretim / Kırmızı alan: ihracat

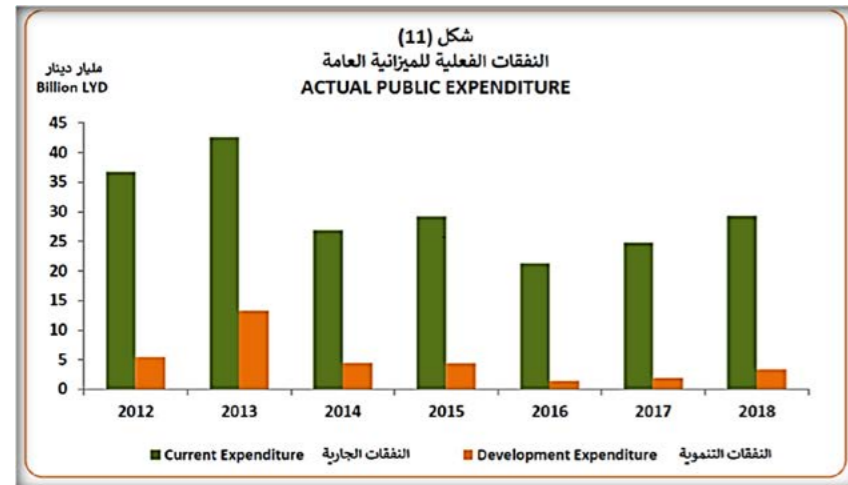
2.3. Finansal Durum

2019 yılı genel bütçesine ilişkin harcama seviyesinin, 2018 bütçesindeki 31 milyar dinara kıyasla yaklaşık 11 milyar artış kaydederek 42 milyar dinara yükselmesi beklenmektedir. Bu da petrol üretiminde beklenen artış ve onu izleyen % 22,5 gelir artışın yanı sıra, hükümet tarafından uygulanan ekonomik reformların bir etkisi olarak görülmektedir.

Bütçedeki toplam harcamaların % 55,2'sini oluşturan ücret kalemi, dikkat çekicidir. Böylece, 19 milyar dinar olduğu tahmin edilen bütçe açığı, Merkez Bankası'ndan borç alınarak finanse edilecektir. Petrol fiyatlarındaki düşüş ve Libya'nın ham üretimindeki düşüş, petrolün bütçe gelirlerinin yaklaşık % 97'sine katkıda bulunduğundan mali durum için zorluk teşkil etmektedir.

2012-2018 gelir tablosu

2012-2018 gider tablosu

2014 yılından itibaren Libya'nın harcamaları, ülkeye giren gelirlere kıyasla daha fazla büyüdüğünü ve bu durumun bir mali açık yarattığını açıkça göstermektedir.

	2014	2015	2016	2017	2018
Gelir	21,543.3	16,843.4	8,595.2	22,337.6	35,911.2
Gider	43,814.2	36,014.9	38,787.9	32,692.0	39,286.4

Kaynak: Libya Merkez Bankası/ milyar dinar

3.1. Ödemeler Dengesi

	2014	2015	2016	2017	2018*
CARI İŞLEMLER DENGESİ	-24,172.3	-12,713.6	-6,540.2	6,152.6	15,198.3
MAL VE HİZMETLER	-23,489.4	-13,195.1	-6,533.5	5,361.1	14,595.0
MAL	-14,120.7	-7,687.6	-2,645.0	11,548.6	22,268.3
İHRACAT (F.O.B)	24,511.0	14,996.9	9,402.0	26,221.7	40,935.9
HİDROKARBONLAR SEKTÖRÜ	22,951.4	13,853.2	8,676.0	24,910.7	39,574.8
DIĞER İHRACATLAR	1,559.6	1,143.7	726.0	1,311.0	1,361.1
İTHALAT (F.O.B)	-38,631.7	-22,684.5	-12,047.0	-14,673.1	-18,667.6
HİZMET	-9,368.7	-5,507.5	-3,888.6	-6,187.5	-7,673.3
ALACAKLI	100.6	372.5	118.8	148.7	146.0
BORÇLU	-9,469.2	-5,880.0	-4,007.4	-6,336.2	-7,819.3
GELİR	740.7	1,641.1	1,043.9	1,787.0	1,824.7
DOĞRUDAN YATIRIM GELİRLERİ	-1,106.0	-134.4	-279.7	-498.3	-850.0
DIĞER YATIRIM GELİRLERİ	1,846.7	1,775.5	1,323.6	2,285.3	2,674.7
CARI TRANSFERLER	-1,423.5	-1,159.6	-1,050.6	-995.5	-1,221.5
GENEL HÜKÜMET	-1.5	0.0	0.0	-50.0	0.0
DIĞER SEKTÖRLER	-1,422.0	-1,159.6	-1,050.6	-945.5	-1,221.5
PETROL SEKTÖRÜ	-193.5	-96.8	-53.0	-106.0	-102.4
DIĞERLER(YURTDIŐI NDA İŐİ TRANSFERLERİ)	-1,228.5	-1,062.8	-997.6	-839.5	-1,119.1
SERMAYE VE FİNANS HESABI	-534.7	-3,938.3	-1,300.3	-1,521.1	-5,993.2
DOĞRUDA YATIRIMLAR	98.6	-545.3	-610.9	409.4	-192.2
PORTFÖY YATIRIMLAR	-1,054.0	2343.5	2,006.9	-357.0	-256.9
DIĞER YATIRIMLAR	420.8	-5,736.5	-2,696.3	-1,573.5	-5,544.2
NET HATA VE NOKSAN	-2,697.5	287.1	-1,894.0	-1,098.3	-2,038.4
GENEL DENGE	-27,406.0	-16,364.8	-9,735.0	3,533.2	7,166.6
HATIRLATMA					
DÖVİZ KURU / DOLAR (ORTALAMA SÜRE)	1.27	1.38	1.39	1.39	1.36
DÖVİZ KURU /DOLAR (DÖNEMİN SONU)	1.33	1.39	1.43	1.37	1.39
CARI İŐİLEMLER DENGESİ (%GSYİH)	-56.3	-52.3	-30.5	-	-
GENEL ÖDEMELER DENGESİ(%GSYİH)	-63.7	-67.2	-45.5	-	-
NOMİNAL GSYİH (MİLYAR DİNAR)	43.0	24.4	21.3	-	-

*Tahmini veri
Kaynak: Libya Merkez Bankası

Libya'nın ödemeler dengesinde, özellikle son 5 yılda olumlu bir seyir görünmektedir. Başta cari işlemler dengesi olmak üzere, genel ödemeler dengesi de lehte bir görüntü vermektedir. Döviz kurunda da ciddi bir sorun yaşanmamaktadır.

3.2. Genel Dış Ticaret Göstergeleri

Petrol üretim seviyelerinde devam eden iyileşme sonucunda, emtia ihracatının 2018'de kaydedilen 18.2 milyar dolara kıyasla 2019'da % 13,2 artarak 20.6 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. İthalatın 2019'da bir önceki yıla göre % 11,6 artarak yaklaşık 13 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.

Hem ihracat hem de mal ithalatındaki gelişmeler neticesinde, dış ticaret fazlasının 2018'e göre % 16 artarak 2019'da toplam 7,6 milyar dolara yükselmesi beklenmektedir.

Hizmetler ve gelir dengesine gelince, bir önceki yıl 3,2 milyar dolar olan açığa göre 2019 yılında yaklaşık 4 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir.

Transfer dengesindeki açığın 2019 yılında % 18,2 oranında artarak yaklaşık 1,3 milyar dolara yükselmesi beklenmektedir.

YIL	İHRACAT-YENİDEN İHRACAT	İTHALAT	TİCARET DENGESİ
2011	23,254.0	13,664.0	9,590.0
2012	76,893.0	32,243.0	44,650.0
2013	58,442.6	43,242.9	15,199.7
2014	24,511.0	38,631.7	- 14,120.7
2015	14,996.9	22,684.5	-7,687.6
2016	9,402.0	12,047.0	-2,645.0
2017	26,221.7	14,673.1	11,548.6
2018	40,935.9	18,667.6	22,268.3

Kaynak: Libya Merkez Bankası/ milyar dinar

Söz konusu gelişmeler ışığında, dış ticaret fazlasının, 2019 yılında bir önceki yıl kaydedilen aynı düzeyde, GSYH'nin % 4,5'ini temsil eden yaklaşık 2,3 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.

3.3. Libya'nın İhracatı

Petrol ülkesi olan Libya'da 2012 yılında iç savaşın sona ermesinin ardından petrol üretiminin büyük bir hızla artmasıyla, toplam ihracat hacmi 58,2 milyar dolara yükselmiştir. 2013 yılında iç karışıklıkların yeniden alevlenmesi, petrol üretimini düşürmüştü ve neredeyse tamamının petrol ürünlerinden olan ihracatın gerilemesine neden olmuştur. İhracatın büyük bir kısmını ham ve işlenmiş hidrokarbon ihracatı (petrol, gaz ve rafine ürünler) oluşturmaktadır.

Bu yapı, ihracat gelirlerini petrol fiyatlarındaki değişikliklere bağımlı kılmaktadır. Hükümet ticaret dengesindeki belirsizliği önlemek için doğalgaz sektörünü geliştirmeye çalışmaktadır. Hidrokarbon ihracatını metal hurdaları, demir cevheri ürünleri, ham altın, organik ve inorganik kimyasallar, kimyasal gübre ve balıklar takip etmektedir.

3.3.1. İhraç Ettiği Başlıca Ürünler (1000 Dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2016*	2017*	2018*	ÜRÜNÜN TOPLAMDAKI PAYI (%) 2018	ÜRÜNÜN 2017 - 2018 YILLARINDAKİ DEĞİŞİMİ (%)
	TOPLAM İHRACAT	9 576 985	19 495 868	29 994 142	100	53,8
2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	4 940 696	15 646 788	26 746 664	89,2	70,9
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	919 988	999 669	1 501 650	5	50,2
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	393 769	587 282	1 127 187	3,8	91,9
7108	Altın (platin kaplamalı altın dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	2 859 051	1 667 853	124 561	0,4	-92,5
7404	Bakır döküntü ve hurdaları	64 388	86 851	99 786	0,3	14,9
3102	Azotlu mineral veya kimyasal gübreler	61 048	45 480	57 649	0,2	26,8
7203	Demir cevherinin doğrudan indirgenmesi ile elde edilen demirli ürünler (parça, pellet) (demir oranı >= %99.94)	29 260	37 954	51 382	0,2	35,4
7204	Dökme demirin, demirin veya çeliğin döküntü ve hurdaları veya bunların eritilmesi ile elde edilmiş külçeler	34 828	81 772	45 249	0,2	-44,7
7208	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünleri (genişlik >= 600 mm)	13 733	17 792	38 368	0,1	115,6
7602	Alüminyum döküntü ve hurdaları	38 874	55 457	35 047	0,1	--36,8
7207	Demir veya alaşımsız çelikten yarı mamuller	6 051	6 375	22 624	0,1	254,9
2814	Saf amonyak veya amonyakın sulu çözeltileri	30 783	33 109	20 357	0,1	-38,5
301	Canlı balıklar	7 939	21 212	18 368	0,1	-13,4
2503	Her nevi kükürt (süblime, presipite ve koloidal kükürt hariç)	10 056	13 996	17 267	0,1	23,4
304	Balık filetoları ve diğer balık etleri (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)	15 936	16 115	15 454	0,1	--4,1
8548	Elektrik pilleri, bataryaları ve akümülatörlerinin döküntü ve hurdaları; kullanılmış olanlar; elektrikli aksam-parçalar	4 375	6 417	10 224	0	59,3
7601	İşlenmemiş alüminyum	10 174	12 735	8 696	0	--31,7
7802	Kurşun döküntü ve hurdaları	2 262	3 720	5 626	0	51,2
804	Hurma, incir, ananas, avokado ve guava armudu, mango ve mangost (taze/kurutulmuş)	486	1 633	5 524	0	238,3

Kod	Açıklama	2014	2015	2016	2017	Değişim (%)
2905	Bunların halojenlenmiş, sülfolanmış, nitrolanmış veya nitrozalanmış türevleri	22 930	35 022	5 303	0	--84,9
7216	Demir veya alaşimsız çelikten profiller	2 569	4 492	5 256	0	17
5101	Yün ve yapağı (kardesiz/taranmamış)	2 045	2 648	3 385	0	27,8
4707	Kağıt ve karton döküntü ve kırpıntıları	3 395	4 644	2 720	0	--41,4
7106	Gümüş (altın veya platin yaldızlı gümüş dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	9 482	10 667	2 521	0	-76,4
4101	Siğir (bifalo dahil) ve at cinsi hayvanların ham post ve derileri	2 985	3 266	2 387	0	-26,9
4102	Koyun ve kuzuların ham derileri	2 807	2 992	2 180	0	-27,1
303	Balıklar (dondurulmuş)	1 138	1 260	1 987	0	57,7
302	Balıklar (taze veya soğutulmuş)	1 634	1 807	1 131	0	-37,4
8426	Gemi vinçleri, diğer vinçler, hareketli kaldırma çerçeveleri, lastik tekerlekli taşıyıcılar ve vinçli yük arabaları	527	596	1 071	0	79,7
4105	Koyun ve kuzuların dabalınmış veya crust (ara kurutmalı) derileri	213	705	719	0	2
7403	Rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (ham)	750	1 146	648	0	-43,5
3814	Diğer organik karma çözücüler ve incelticiler, boya, vernik çıkarmada kullanılan müstahzarlar	57	112	605	0	440,2
1005	Mısır	0	0	545	0	0
7801	İşlenmemiş kurşun	499	789	532	0	-32,6
8429	Buldozerler, greyderler, toprak tesviye makineleri, skreyperler, mekanik küreyiciler, ekskavatörler, yol silindirleri vb.	5 366	2 065	509	0	-75,4
8411	Turbo jetler, turbopropellerler ve diğer gaz türbinleri	2 584	453	483	0	6,6
7902	Çinko döküntü ve hurdaları	393	1 005	475	0	-52,7
8487	Diğer makinaların aksam ve parçaları (elektrik konnektörleri, izolatörler, bobinler, kontaklar vb aksam-parçalar hariç)	26	5	472	0	9340
2901	Asiklik hidrokarbonlar	2 941	8 781	457	0	-94,8
8703	Otomobiller	3 163	8 964	446	0	-95

* Yansıtılmış Veriler (Mirror data)
Kaynak: ITC - Trademap

Libya'nın toplam ihracatı son 3 yıldır sürekli artış halindedir. Libya'daki iç karışıklık etkisi atlatılmaya çalışılmaktadır; 2016 sonrası bir toparlama eğilimindedir. Özel olarak bazı ihracat kalemlerinde azalış görünse de çoğu kalemler artış göstermektedir. Petrolün önemli bir ihracat kalemi olmasının yanında bazı kalemlerde oran açısından daha fazla artış görülmektedir.

3.3.2. Toplam İhracat ve Başlıca Ülkeler ile İhracat

	2014	2015	2016	2017
TOPLAM İHRACAT (MİLYAR)	24,369	14,315	9,139	18,433
İTALYA	6,929	4,760	2,216	3501
İSPANYA	1,293	829	865	2301
FRANSA	2,846	1,185	709	2020
MİSİR	57	112	1,929	1,581
ALMANYA	2,593	1,675	338	1,581
ÇİN	857	1,185	392	1,537
ABD	259	195	146	899
İNGİLTERE	605	130	243	851
HOLLANDA	1,848	809	457	820
YUNANİSTAN	1,034	368	113	439
KANADA	11	15	334	335
KORE	859	228	124	248
TÜRKİYE	282	246	0	233
BREZİLYA	0	0	72	109
BAE	410	482	25	64
TUNUS	65	25	97	18

2017 verilerine göre sıralanmaktadır
Kaynak: Libya Merkez Bankası

2017 yılı itibarıyla Libya'nın ihracatında İtalya birinci sırada yer alırken, bu ülkeyi İspanya ve Fransa takip etmektedir. Çin'in, tüm Afrika kıtasında olduğu gibi Libya'nın ihracatında da hızlı bir şekilde üst sıralara yükselmesi dikkat çekerken, bu dönemde Türkiye 13. sırada yer almıştır. Genel manada tüm ülkelerle ihracat, 2016 yılında düşme ve hatta durma noktasına gelirken, devam eden yıllarda ise gözle görünür bir toparlama söz konusudur.

3.4. Libya'nın İthalatı

Libya'nın ithal ettiği başlıca ürünler; işlenmiş petrol ürünleri, buğday, otomobiller, canlı hayvanlar, ilaçlar, konserve, süt, şeker, yağ ve sigaradır.

3.4.1. İthal Ettiği Başlıca Ürünler

GTİP	ÜRÜNLER	2016*	2017*	2018*	ÜRÜNÜN TOPLAMDAKI PAYI (%) 2018	ÜRÜNÜN 2017 - 2018 YILLARINDAKİ DEĞİŞİMİ (%)
	TOPLAM İTHALAT	10 034 880	9 312 877	11 184 869	100	20,1
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	1 092 952	1 563 350	2 109 893	18,9	35
8703	Otomobiller	181 759	237 655	469 119	4,2	97,4
1001	Buğday ve mahlut	223 493	238 341	295 739	2,6	24,1
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	200 543	208 478	284 635	2,5	36,5
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	167 403	199 774	227 734	2	14
104	Canlı koyun ve keçiler	181 678	204 327	168 842	1,5	-17,4
7113	Mücevherci eşyası ve aksamı (kıymetli metallerden veya kıymetli metallerle kaplama metallerden)	70 211	100 430	168 223	1,5	67,5
1604	Hazırlanmış/konserve edilmiş balıklar, yumuşakçalar veya diğer su omurgasızların hülase ve suları	152 799	147 081	160 740	1,4	9,3
207	Kümes hayvanlarının etleri ve yenilen sakatları (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)	89 159	84 244	156 795	1,4	86,1
102	Canlı büyükbaş hayvanlar (at, eşek, katır ve bardolar hariç)	148 029	134 824	152 084	1,4	12,8
1003	Arpa	200 916	140 310	149 140	1,3	6,3
3002	İnsan kanı, hayvan kanı, serum, aşı, toksin vb. Ürünler	81 970	115 072	140 217	1,3	21,9
7207	Demir veya alaşımsız çelikten yarı mamuller	10 668	32 088	138 336	1,2	331,1
8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	124 670	79 603	132 520	1,2	66,5
9403	Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	111 829	89 289	132 407	1,2	48,3
2601	Demir cevherleri ve konsantreleri	53 611	85 604	125 398	1,1	46,5
1005	Mısır	105 099	83 058	123 453	1,1	48,6
1901	Malt hülasesi; un, nişasta ve malt esaslı müstahzarlar	103 045	76 799	121 233	1,1	57,9
402	Süt, krema (konsantre edilmiş, ilave şeker veya diğer tatlandırıcı madde içerenler)	176 477	128 518	117 036	1	-8,9
4011	Kauçuktan yeni diő lastikler	81 088	79 747	112 820	1	41,5
1701	Kamış/pancar şekeri ve kimyaca saf sakkaroz (katı halde)	86 783	122 063	104 620	0,9	-14,3
406	Peynir ve pihtilaőmış ürünler	101 254	56 129	104 417	0,9	86
8708	Karayolu taşıtları için aksam ve parçalar	91 688	86 669	102 483	0,9	18,2

9018	Tıpta, cerrahide , diőçide ve veterinerlikte kullanılan alet ve cihazlar	58 849	55 066	94 818	0,8	72,2
1515	Diğer bitkisel sabit yağlar ve bunların fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	190 948	148 982	90 727	0,8	-39,1
2402	Tütün/tütün yerine geçen maddelerden purolar, sigarillolar ve sigaralar	113 929	321 284	90 257	0,8	-71,9
401	Süt ve krema (konsantre edilmemiş, ilave şeker veya diğer tatlandırıcı madde içermeyen)	70 070	71 839	82 802	0,7	15,3
6802	Yontulmaya veya inşaata elverişli işlenmiş taşlar (kayagan taşı hariç), mozik için küp şeklinde taşlar, granüller	82 718	41 883	71 265	0,6	70,2
8413	Sıvılar için pompalar (ölçü tertibatı olsun olmasın) ve sıvı elevatörleri	58 506	61 594	68 062	0,6	10,5
8528	Monitörler ve projektörler, televizyon alıcı cihazları	66 470	29 694	66 202	0,6	122,9
1905	Tatlı Bisküvi ve Gofretler	62 965	42 716	65 304	0,6	52,9
2002	Domates (sirke/asetik asitten başka usullerle hazırlanmış veya konserve edilmiş)	181 610	87 079	64 070	0,6	-26,4
9619	Hijyenik havlular ve tamponlar, bebek bezleri ve benzeri hijyenik eşya	74 133	91 614	62 077	0,6	0
6203	Erkekler ve erkek çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, pantolon, tulum ve şort (yüzme kıyafeti hariç)	51 805	39 029	61 998	0,6	58,9
2202	Sular (mineral ve gazlı sular dahil) ve alkolsüz diğer içecekler (tatlandırıcı, lezzetlendirilmiş)	46 620	56 217	61 131	0,5	8,7
6103	Erkekler ve erkek çocuklar için takım elbise, takım, ceket, blazer, pantolon, tulum ve şort (örme)(yüzme kıyafeti hariç)	46 728	54 173	59 098	0,5	9,1
6104	Kadın ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, etek, pantolon, tulum ve şort (örme)(yüzme kıyafeti hariç)	44 204	44 106	57 300	0,5	29,9
1806	Çikolata ve kakao içeren diğer gıda müstahzarları	47 460	39 802	57 287	0,5	43,9
2009	Meyve ve sebze suları	48 370	33 916	55 466	0,5	63,5
1006	Pirinç	71 045	86 808	55 429	0,5	-36,1

* Yansıtılmış Veriler (Mirror data)
Kaynak: ITC - Trademap

Libya'nın son 3 yıldaki ithalatı dalgalı durumdadır, önce azalma sonra artış görünümü vermektedir, ama bunlar da yüksek miktarlardaki bir dalgalanma değildir. Monitörler ve projektörler, televizyon alıcı cihazları ile otomotivin ve tıbbi cihazların payı en yüksek olanlardır.

3.4.2. Toplam İthalat ve Başlıca Ülkeler ile İthalat (1 000 Dolar)

	2014	2015	2016	2017
TOPLAM İTHALAT (MİLYAR)	2 4,933	18,703	9,017	8,059
ÇİN	3,014	2,877	1,301	1,085
TÜRKİYE	2,878	2,156	934	908
İTALYA	4,119	2,501	535	552
KORE	1,248	825	1,200	472
İSPANYA	1,066	900	239	3 85
MISIR	1,379	849	275	274
ALMANYA	999	596	240	235
İNGİLTERE	340	222	190	225
TUNUS	933	820	236	220
ABD	743	331	278	199
BREZİLYA	547	225	122	138
HOLLANDA	460	331	100	123
FRANSA	488	1,190	121	115
YUNANİSTAN	410	251	92	76
BAE	142	167	58	58
KANADA	100	35	13	15

*2017 verilerine göre sıralanmaktadır.
Kaynak: Libya Merkez Bankası

2017 yılında Libya'nın ithalatında birinci sırada Çin yer alırken; Çin'i çok yakın bir takip ile Türkiye izlemektedir. Brezilya ve Kanada gibi ülkeler de Libya'nın ithalatında üst sıralarda olması dikkat çekmektedir.

3.5. Dış Ticaret Politikası ve Vergiler

3.5.1. Gümrük Vergisi

Libya, ithalatta % 5'lik tek gümrük vergisi tarifesine geçmiştir. Önceden ithalatta % 15-%50 arasında uygulanan üretim ve servis gibi vergiler tamamen kaldırılmıştır. Motorlu taşıtlar ve müzik aletleri vs. gibi bazı özel ürünlerde bu oran daha yüksektir.

3.5.2. Ticareti Yasak veya Sınırlı Olan Ürünler

LIBYA EKONOMİ BAKANLIĞININ İHRACAT VE İTHALATA İLİŞKİN 2008/9 SAYILI KARARDA DEĞİŐKLIK YAPAN 2011/1 NO.LU KARAR'A GÖRE

İhracatı ve Re-Exportu yasak olan ürünlerin Listesi

- 1- Hurda ve döküm demir ve atıkları.
- 2- Alüminyum ve bakır - kurşun hurdası ve atığı - her çeşidi.
- 3- Telefon ve elektrik kabloları ve atıkları, yerel üretilmiş kablolar hariç.
- 4- Odun kömürü.
- 5- Çimento
- 6- 5,5 mm ve üstü inşaat demiri.
- 7- Sübvansiyonlu ürünler.
- 8- Tıbbi malzemeler, insan ve veteriner ilaçları.
- 9- Canlı hayvanlar.

İhracatı bazı kurumlar için sınırlı olan ürünlerin listesi

ÜRÜN	KURUM
Ham petrol - ağır yağ- benzin - uçak yakıtı- nafta- LPG -motor yağı -doğal gaz- LNG- asfalt- etilen - propilen -kızdırma benzin -Dört karbon karışımı -polietilen -Metanol -amonyum- üre	NOC ve NOC'a bağılı olan firmalar ve üretimi paylaşan firmalar

İthalatı yasak ürünlerin listesi

- 1- Canlı domuz ve domuz eti, yağı, derisi ve tüm domuz türevi ürünler
- 2- Alkol ve her türlü alkollü içecekler
- 3- Koruyucu maddeler içeren ve konserve edilmiş etler ile bu etlerden hazırlanmış gıdalar, insan tüketimi amacıyla hazırlanmış hayvansal yağlar (İslami esaslara göre kesilmiş ve işlenmişler hariçtir).
- 4- Potasyum bromat içeren ekmek katkıları.
- 5- İkinci el araba motorları, lastikleri ve yedek parçaları.
- 6- Erkek ve bayan yerel kıyafetleri (erdiye ve curud)
- 7- Dünya Hayvan Sağlık Örgütü raporlarına göre salgın ve yaygın hastalıkların bulunduğu ülkelerden canlı kuşlar.

İthalatı Bazı Kurumlar İçin Kısıtlı Olan Ürünlerin Listesi

ÜRÜN	KURUM
Serumlar ve aşılarda kan ürünleri -narkotik ilaçlar ve psikiyatrik ilaçlar - uluslararası özel tablolar kontrol - tüberküloz ilaçları ve Bağışıklık Yetersizliği Sendromu (AIDS) - özel nitelikli laboratuvar reaktifler, radyoaktif madde veya kimyasal içerebilir.	İlaç ve Tıbbi Malzemeler Şirketi (devlet şirketi)
Serumlar ve veteriner aşılarda	tıbbi destek teşkilatı
Benzin - Petrol - gaz - Libya tabanlı özelliklerinde gaz ve propan ve pişirme Albiotnat bileşeni için sıvılaştırılmış petrol gazı - gaz silindir hacmi (15) kg ve daha büyük, yedek parça, vana ve aksesuarları	Merkezi Veteriner Eczanesi
Her türlü Kraker - Av tüfekleri ve onlar için cephanesi - duman kabukları - aydınlatma kabukları - beton çivi tüfekleri ve tabancaları - ulusal etkinlikler için havai fişek	NOC ve NOC'a bağlı firmalar
	Güvenlik ürünleri ithalat şirketi (devlet şirketi)

Libya Merkez Bankası'nın 2013/1 no'lu "İthalatta Yabancı Para Transferi Kısıtlamasının Kısmen Azaltılması" kararı

Libya Merkez Bankası (CBL) belirli malların ithalatını yapan Libya'lı şirketler için yabancı para transfer kısıtlamalarını kısmen hafifletmiştir.

CBL Başkanı'nın 2013'e 1 nolu kararı ile uzman şirketlerin ticari kullanım amaçlı tarımsal malzeme ve teçhizat, ITC ekipman, bilgisayar sarf malzemeleri, ilaç ve tıbbi malzemeler ithalatında döviz transferine izin verilmiştir. Bununla birlikte, Libya'lı ithalatçı firmaların ve bankaların mal bedellerinin ödemesi için yurtdışına banka transferi yapabilmek için uyması gereken koşullar halen bulunmaktadır. Bu koşullar şöyledir;

- Başvuru formu (ARMN 3/2008) doldurulmalıdır.
- Fiyatları, çeşitleri ve miktarları gösteren yerel ithalatçı tarafından imzalanmış/kaşelenmiş proforma fatura eklenmelidir.
- Tam eşdeğer miktarda dinar, ithalatçı şirketin yerel hesabından düşülecektir.
- İthalatçı firmanın, ithal edilecek mallar ile ilgili geçerli bir Ticaret Lisansına sahip olması gerekmektedir.
- İthalatçı firmanın, Gümrük Dairesi tarafından verilmiş geçerli bir "İstatistik Kod Kartı" olması gerekmektedir.
- Her bir transferde en fazla 100,000 ABD \$ olmak üzere bir yılda en fazla 250.000 ABD \$ transfer edilebilir.
- 250.000 ABD \$ üzerindeki transferler için şirketlerin akreditif açmaları gerekmektedir.
- İthalatçı firma, malların Libya'ya girişinin kanıtı olarak gümrük belgelerini sağlamalıdır.
- İthalatçı firma, malların Libya'ya transferi üzerine bir anlaşma imzalamalıdır.

Yerel bankalar, CBL tarafından verilen veya yurtdışından transfer yapan herhangi bir şirketi engelleyen herhangi bir resmi makam tarafından verilen her talimata uymak zorundadır.

Libya Merkez Bankası, kendi resmi şirket banka hesapları aracılığıyla yerel şirketler tarafından yapılan tüm döviz transferlerini (akreditif hariç) aylarca durdurmuştur.

4.1. Genel Durum

Libya ile Türkiye arasındaki ikili ticaret hacmi 2007'den 2010'a kadar kayda değer bir artış göstermiştir. Libya'nın Türkiye Cumhuriyeti'ne ihracatı 2007'de 75.837 milyon dinardan 2010'da 2.446 milyar dinarlara yükselmiş, ardından 2011'de azalarak 58 milyon dinar seviyesine gelmiştir. Daha sonra 2012 yılında 1.296 milyar dinara yükselmiş ve sonra 2015 yılında tekrar 279 milyon dinara düşerek dalgalanmaya devam etmiştir.

Diğer yandan, Libya'nın Türkiye'den yaptığı ithalat hacmi 2007'de 452 milyon dinar iken 2010'da 2,370 milyar seviyesine ulaşmıştır. Ardından 2011'de yaşanan olayların yansıttığı etki olarak 942 milyon seviyesine gerilemiştir. 2013-2015 yılların arasındaki kaydedilen en büyük artış 3,493 milyar dinardır.

Böylece 2007 yılı sonrasında Libya'nın Türkiye ile olan ticaretinden sürekli olarak açık verdiği görülmektedir. Libya'nın Türkiye ile ticaretinde ihracat-ithalat dengesi, 2007 yılına Libya aleyhine iken, o yıldan sonra Libya lehine bir görünüm söz konusudur; 2016 yılındaki iç karışıklık sonrası bu lehte durum zayıf da olsa devam etmektedir.

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2000	96	786	882	-690
2001	67	848	915	-780
2002	163	754	917	-591
2003	255	1.073	1.327	-818
2004	337	1.514	1.851	-1.177
2005	384	1.989	2.373	-1.605
2006	489	2.297	2.787	-1.808
2007	643	400	1.043	243
2008	1.074	336	1.411	738
2009	1.798	403	2.201	1.395
2010	1.935	426	2.360	1.509
2011	748	140	887	608
2012	2.140	416	2.556	1.724
2013	2.753	304	3.057	2.449
2014	2.060	249	2.309	1.811
2015	1.420	196	1.616	1.224
2016	906	161	1.067	745
2017	881	248	1.129	633
2018	1.499	367	1.866	1.132

4.2. Türkiye'nin Libya'ya İhracatında başlıca ürünler (1000 Dolar)

2011 yılında ülkede yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle, Türkiye'nin Libya'ya ihracatı 748 milyon ABD dolarına gerilemiştir. 2012-2014 döneminde 2 milyar doların üzerine çıkan Libya'ya Türkiye'nin ihracatı 2018 yılında 1,49 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca, Libya'ya dış ticaret istatistiklerinde yer almayan 40-60 milyon dolar civarında bavul ticareti de yapıldığı bilinmektedir.

GTİP	ÜRÜNLER	2016	2017	2018	Ürünün Toplamdaki Payı (%) 2018	Ürünün 2017 - 2018 Yıllarındaki Değişimi (%)
	TOPLAM İHRACAT	906 107	880 729	1 498 516	100	70,1
7113	Mücevherci eşyası ve aksamı (kıymetli metallere veya kıymetli metallere kaplama metallere)	65 264	61 915	150 540	10	143,1
9403	Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	18 206	18 128	95 107	6,3	424,6
207	Kümes hayvanlarının etleri ve yenilen sakataG (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)	34 774	35 746	63 683	4,2	78,2
5702	Dokunmuş halılar ve dokumaya elverişli maddelerden diğer yer kaplamaları	0	16 703	48 637	3,2	191,2
7207	Demir veya alaşımsız çelikten yarı mamuller	20 566	32 295	43 676	2,9	35,2
9619	Hijyenik havlular ve tamponlar, bebek bezleri ve benzeri hijyenik eşya	41 851	18 752	41 594	2,8	121,8
1515	Diğer bitkisel sabit yağlar ve bunların fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	23 407	19 019	32 703	2,2	71,9
3916	Plastikten monofiller, ince ve kalın çubuklar ve profiller (enine kesitinin en geniş yeri > 1mm)	21 949	21 722	29 396	2	35,3
3923	Plastiklerden eşya taşınmasına veya ambalajlanmasına mahsus malzeme, Gpa, kapak, kapsül ve diğer kapama malzemeleri	25 069	20 136	28 757	1,9	42,8
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	5 849	10 090	24 374	1,6	141,6
6104	Kadın ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, etek, pantolon, tulum ve şort (örme) (yüzme kıyafeti hariç)	10 625	12 487	22 406	1,5	79,4
1512	Ayçiçeği, aspir, pamuk tohumu yağları ve bunların fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	13 646	9 814	21 077	1,4	114,8
1905	Tatlı Bisküvi ve Gofretler	2 051	2 274	20 526	1,4	802,6
713	Kuru baklagiller (kabuksuz) (taneleri ikiye ayrılmış)	8 914	11 129	19 848	1,3	78,3
6203	Erkekler ve erkek çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, pantolon, tulum ve şort (yüzme kıyafeti hariç)	8 452	14 746	18 282	1,2	24
802	Diğer kabuklu meyveler (taze/kurutulmuş)(kabuğu çıkarılmış/soyulmuş)	9 190	10 528	18 068	1,2	71,6
1806	Çikolata ve kakao içeren diğer gıda müstahzarları	830	16 049	17 543	1,2	9,3

1604	Hazırlanmış/konserve edilmiş balıklar, yumuşakçalar veya diğer su omurgasızların hülasa ve suları	10 239	10 530	17 364	1,2	64,9
6109	Tişörtler, fanilalar, atletler, kaşkorseler ve diğer iç giyim eşyası (örme)	3 809	2 467	16 823	1,1	581,9
401	Süt ve krema (konsantre edilmemiş, ilave şeker veya diğer tatlandırıcı madde içermeyen)	10 673	8 088	15 593	1	92,8
9401	Oturmaya mahsus mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları	3 384	7 104	15 382	1	116,5
8504	Elektrik transformatörleri, statik konvertörler (örneğin; redresörler) ve endüktörler	16 382	12 236	14 749	1	20,5
6204	Kadınlar ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, elbise, etek, pantolon etek, vb.(yüzme kıyafetleri hariç)	9 693	5 674	14 023	0,9	147,1
8544	İzole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; tek tek kaplanmış liflerden oluşan fiber optik kablolar	5 035	7 450	13 818	0,9	85,5
3924	Plastikten sofralar, mutfak, ev, sağlık veya tuvalet eşyası	5 886	8 097	12 695	0,8	56,8
6110	Kazak, süveter, hırka, yelek vb. eşya (örme)	13 474	4 141	12 353	0,8	198,3
7210	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde mamulleri, genişlik ≥600 mm (kaplanmış)	2 929	2 476	11 527	0,8	365,5
2202	Sular (mineral ve gazlı sular dahil) ve alkolsüz diğer içecekler (tatlandırıcı, lezzetlendirilmiş)	6 933	4 471	11 297	0,8	152,7
6802	Yontulmaya veya inşaata elverişli işlenmiş taşlar (kayagan taşı hariç), mozik için küp şeklinde taşlar, granüller	12 424	10 034	11 084	0,7	10,5
7308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatta kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac, çubuk, vb.	5 315	3 876	10 693	0,7	175,9
8516	Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar, ortam ısıtıcıları, saç ve el kurutucuları, ütüler, rezistanlar	17 187	6 362	10 650	0,7	67,4
7213	Demir veya alaşımsız çelikten filmaşın (sıcak haddelenmiş, kangal halinde)	4 503	4 757	10 414	0,7	118,9
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	1 488	4 787	10 396	0,7	117,2
4811	Kağıt, karton, selüloz vatka ve selüloz liGen tabakalar	6 727	2 038	10 321	0,7	406,4
8502	Jeneratörler	3 844	4 252	9 962	0,7	134,3
3402	Yıkama, temizleme müstahzarları (sabunlar hariç)	3 334	6 940	9 854	0,7	42
3401	Sabunlar, yüzey aktif organik ürünler ve müstahzarlar	7 378	6 323	9 451	0,6	49,5
6108	Kadın ve kız çocuk için kombinezon, jüpü veya jüpon, slip ve külot, gecelik, pijama, lizöz, bornoz vb. eşya (örme)	6 640	6 450	9 245	0,6	43,3
3920	Plastikten diğer levha, plaka, şerit, film, folye (gözeneksiz)	1 887	4 853	9 017	0,6	85,8
8450	Ev Veya Çamaşırhane Tipi Yıkama Makinaları (Yıkama Ve Kurutma Tertibatı Bir Arada Olanlar Dahil)	6 172	3 386	8 886	0,6	162,4

Kaynak: ITC- Trademap

Türkiye'nin Libya'ya ihraç ettiği başlıca ürünler, mücevherci eşyası, mobilyalar, tavuk eti, halılar, demir çelikten yarı mamuller, hijyenik havlular, bebek bezleri, bitkisel sabit yağlar, plastik profiller, plastik ambalaj malzemeleri, ilaçlar, hazır giyim, ayçiçek yağı, bisküvi ve gofretlerdir.

Libya'nın Türkiye'ye olan ihracatı 2016 sonrası biraz azalsa da sonrasında artış görünümündedir.

4.3. Türkiye'nin Libya'dan İthalatında Başlıca Ürünler (1000 Dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2016	2017	2018	Ürünün Toplamdaki Payı (%) 2018	Ürünün 2017 - 2018 Yıllarındaki Değişimi (%)
	TOPLAM İTHALAT	161 021	247 965	367 010	100	48
7108	AlGn (platin kaplamalı alGn dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	21 890	33 133	112 448	30,6	239,4
7404	Bakır döküntü ve hurdaları	0	6 275	68 680	18,7	994,5
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	24 945	69 812	52 646	14,3	-24,6
7204	Dökme demirin, demirin veya çeliğin döküntü ve hurdaları veya bunların eritilmesi ile elde edilmiş külçeler	11 298	27 156	36 626	10	34,9
7602	Alüminyum döküntü ve hurdaları	0	7 275	22 921	6,2	215,1
7203	Demir cevherinin doğrudan indirgenmesi ile elde edilen demirli ürünler (parça, pellet) (demir oranı >= %99,94)	248	5 928	16 967	4,6	186,2
7208	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünleri (genişlik >= 600 mm)	7 134	2 983	16 264	4,4	445,2
3102	Azotlu mineral veya kimyasal gübreler	7 667	11 462	11 111	3	-3,1
7601	İşlenmemiş alüminyum	1 142	6 163	8 462	2,3	37,3
301	Canlı balıklar	2 178	732	3 845	1	425,3
2503	Her nevi kükürt (süblime, presipite ve koloidal kükürt hariç)	9 154	10 663	3 776	1	-64,6
7106	Gümüş (alGn veya platin yaldızlı gümüş dahil) (işlenmemiş veya yarı işlenmiş ya da pudra halinde)	2 681	2 962	2 521	0,7	-14,9
4101	Sığır (bufalo dahil) ve at cinsi hayvanların ham post ve derileri	0	581	1 926	0,5	231,5
4707	Kağıt ve karton döküntü ve kırıklar	869	0	1 915	0,5	0
7207	Demir veya alaşımsız çelikten yarı mamuller	369	429	1 537	0,4	258,3
5101	Yün ve yapağı (kardesiz/taranmamış)	1 404	4 097	1 057	0,3	-74,2
2905	Asiklik alkoller ve bunların halojenlenmiş, sülfolanmış, nitrolanmış veya nitrozanmış türevleri	422	1 411	975	0,3	-30,9
4102	Koyun ve kuzuların ham derileri	585	664	855	0,2	28,8
7403	Rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (ham)	0	264	417	0,1	58
8112	Berilyum, krom, germanyum, vanadyum, gallyum, hafnyum, indiyum, niobyum, renyum, talyum (döküntü ve hurdalar dahil)	0	0	413	0,1	0
406	Peynir ve pıhtılaşmış ürünler	82	771	330	0,1	-57,2
7902	Çinko döküntü ve hurdaları	312	69	295	0,1	327,5
4103	Diğer ham post ve deriler	361	162	198	0,1	22,2
7113	Mücevherci eşyası ve aksamı (kıymetli metallere veya kıymetli metallere kaplama metallere)	64	62	182	0	193,5
804	Hurma, incir, ananas, avokado ve guava armudu, mango ve mangost (taze/kurutulmuş)	272	198	144	0	-27,3
3915	Plastikten döküntü, kalınG ve hurdalar	163	18	134	0	644,4
7801	İşlenmemiş kurşun	0	28	109	0	289,3
7503	Nikel döküntü ve hurdaları	0	126	88	0	-30,2
5509	Sentetik devamsız lifden iplik (dikış ipliği hariç) (toptan)	0	0	72	0	0
3923	Plastiklerden eşya taşınmasına veya ambalajlanmasına mahsus malzeme, Gpa, kapak, kapsül ve diğer kapama malzemeleri	80	38	35	0	-7,9
5505	Sentetik ve suni lif döküntüleri	59	26	14	0	-46,2
7901	İşlenmemiş çinko	0	0	13	0	0
8479	Kendine özgü bir fonksiyonu olan diğer makinalar ve mekanik cihazlar	0	0	12	0	0
2202	Sular (mineral ve gazlı sular dahil) ve alkolsüz diğer içecekler (tatlandırıcı, lezzetlendirilmiş)	0	1	7	0	600
8803	88.01 ve 88.02 Pozisyonlarındaki Hava taşıtlarının aksam ve parçaları	4	5	7	0	40
4901	Kitaplar, broşürler, risaleler ve benzeri matbuat	24	0	5	0	0
8419	Isı değişikliği yöntemi ile Maddeleri işlemek için Cihazlar, elektrikli olmayan şofbenler veya depolu su ısıtıcıları	0	0	3	0	0
2515	Mermer ve traverten, ekosin, su mermeri, kireçli taşlar	0	0	3	0	0

Kaynak: ITC- Trademap

- Arap Para Fonu
- Dr. Gomea Mohamed RGB. ve MA. Seham Hm. EMAM (Bilgi toplama ve rapor hazırlama aşamasından yardımcıları)
- Dünya Bankası
- Ekonomi Bakanlığı: Dış Ticaret ve Uluslararası İşbirliği Dairesi Başkanlığı \SALEM AHMED MORGUM
- Libya Merkez Bankası
- Libya Politikalar ve Stratejiler Organizasyonu
- Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı

Marwa Abdulhakim Alraies

Tripoli-Libya'da 2014-2015 yılları arasında AL-ENTİFADA lisesinden % 94,14 not ortalaması ile mezun. 2017'de İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde İktisat bölümü kazanıp bir yıl Türkçe hazırlık gördükten sonra 1. sınıfını 3.28 yıllık ortalama ile geçmiştir. 2019 yılı itibarıyla 2. sınıfta okumaktadır.

UTESAV

ULUSLARARASI TEKNOLOJİK EKONOMİK VE
SOSYAL ARAŞTIRMALAR VAKFI
الوقف الدولي للبحوث التكنولوجية والاقتصادية والاجتماعية
INTERNATIONAL FOUNDATION FOR TECHNOLOGICAL,
ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCHES

ÜLKE GÖRÜNÜM RAPORU

LİBYA
(SON 3 YIL)